

Mali vitez (Pan Volodijevski). Tega v založništvu tvrdke Kleinmayr & Bamberg izhajajočega romana sta izšla 19. in 20. sešitek.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti v Zagrebu je vredna tega svojega imena, ki izvira iz velike ilirske preteklosti in obeta lepšo bodočnost. V njenih vrstah štejemo veleduhove, ki morejo pozabiti ime in zreti le stvar v zmislu velikega osnoveatelja akademije, biskupa Strossmayerja, ki je želel, da se »uz Hrvate i Srbe najprije povuku braća Slovenci«, in blagopokojnega Račkega, ki je govoril, naj bode akademija Slovanom na jugu »zajednička zastava, oko koje se imadu na osnovu narodnoga jedinstva kupiti na prosvjetnom poprištu«. Akademijni »Ljetopis« za l. 1902. priča o tem idealnem duhu; v njem čitaš svečano besedo vrednega predsednika Tade Smičiklase (iz svečane seje dne 13. dec. 1902), posvečeno bratski ljubavi in slogi, v njem nekrologe znamenitih Srbov, Ničifora Dučića, Pere Djordjevića, ki je »u naučnom izpitivanju jezika i književnosti bio protivnik dualizma osvrćući se jednako na hrvatski in na srpski dio našega naroda«. — Narod jugoslovanski je le eden; zato umevamo in pozdravljamo ime »Zbornika za narodni život in običaje južnih Slavena«, katerega uredništvo se z osobito brigo trudi privabiti tudi Slovence v njega krog. Odzvali so se doslej gg.: nadučitelj Eller na Koroškem, nadučitelj Zega v Kanalu na Primorskem, in Vid Janžeković, kaplan na Štajerskem, največ narodnega blaga pa je izmed Slovencev doslej v Zborniku priobčil Kašpar Križnik iz Motnika na Kranjskem; pričujoči prvi zvezek VIII. knjige Zbornika je zato prinesel tudi njegovo sliko. Kdor hoče stopiti med nabiratelje, naj se mi pismeno javi, da mu dam potrebna pojasnila. — Narodni jezik južnih Slovanov je eden; to je dandanes jasno. V 152. knjigi »Rada« (razredu histor.-filol. in filoz.-jur.) prijavlja ravnatelj R. Strohal »Osobine današnjega lokvarskoga narječja« (v čakarskem kotaru), ki jasno kaže sosedstvo slovenske Kranjske. Gospod pisec zatrjuje, da se je pred navali turškimi v 16. in 17. veku v modruško-reški županiji govorilo čakavski; pred Turki se je tamošnji narod v velikih množinah selil na Kranjsko, šele njega vnuki so se pozneje vrnili in s seboj prinesli kajkavsko narečje. Ta primer zopet kaže, kako je pri raziskavi narečij vedno tudi uvaževati možno mešanje vsled selitev.

Končno naj še pripomnim, da štejem med predplatniki akademije, ki sprejema tudi slovenske spise, 35 ravnateljstev srednjih šol, a nobenega iz slovenskih dežel.

Dr. Fran Ilešič.

Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena. Na svijet izdaje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga VII. Svezak 2. Urednici dr. T. Maretić i dr. D. Boranić. U Zagrebu 1902. Knjižara jugoslavenske akademije (dioničke tiskare). Tisak dioničke tiskare. Cijena 3 krune. 8°, str. 207. do 417. —

V tem zvezku akademijskega zbornika za narodne običaje je objavil naš rojak gosp. dr. Fr. Ilešič dve razpravi. Prva se imenuje »Slovenska Hagada«. Hagada je židovska knjiga, ki določa obrede velikonočnega jagnjeta in na koncu te knjige je pesem, ki ni v nobeni zvezi s prehodom Židov skozi Rdeče morje in ki se začneja takole: »Eden, kdo to ve? Eden, jaz to vem: Eden je naš bog na nebu in na zemlji. — Dve, kdo ve to? Dve, jaz vem to: Dve sta tabli zaveta, eden je naš bog na nebu in zemlji.« Tako se navajajo za vsakim številom kake stvari iz sv. pisma in vse prejšnje strofe se ponavljajo v obliki

stalnega refrēna. N. pr.: trije praočetje, štiri matere, pet knjig »thore« itd. — Poleg tega je v Hagadi še pesem o »jagnjetu«, ki ima tole vsebino: »Oče moj je kupil jagnje, volk ga je pojel, pes je raztrgal volka, palica je ubila psa, palico je uničil ogenj, ogenj je ugasila voda, vodo je popil junec, junca je zaklal mesar, mesarju je pretrgal nit življenja angel, angela je kaznil bog, ker je usmrtil mesarja, ki je ubil vola itd. itd. —

Iz slovenske narodne poezije navaja pisatelj različne sličnice tem pesmim. Iz Sv. Jurja ob Ščavnici objavlja pesem, ki se poje v vinski družbi ter se začne z besedami: »Bratec iz Ljubljane, povej da nam to prvo!« — »Prva je edini Bog, med nami on kraljuje« itd. Tako se vprašuje do dvanajst. Od 1 do 6 se odgovarja: »Dve tabli Mojzesa, tri osebe božje, štirje evangelisti, pet Jezusovih ran, šest vrčev vode, ki je Jezus storil iz njih vino«. Potem prihaja sedem svetih zakramentov, osem zveličanjskih, devet korov angelov, deset zapovedi božjih, enajst tisoč svetih devic, dvanajst lastnosti božjih. Do šeste strofe se oglaš zbor z refrenom: »Pinka, pinka, pinka je« in ponavlja lastnosti prejšnjih števil, potem pa od šest naprej poje »Pinka, pinka, pinka je, pijmo, bratci, vino!« — Potem navaja pisatelj varijante, izdane v Korytkovi zbirki narodnih pesmi, in pesem Virkovo »Ure glas«. Potem navaja sličnosti in razlike židovske hagade in slovenskih narodnih pesmi ter navaja sličnice slovanske in romanske. Slednjič navaja še slovenske in poljske, nemške in talijanske sličnice židovske pesmice »o jagnjetu«. Slovenska je znana: »Prišla je miška iz mišnice, vzela je pšenico iz pšeničnice, miš pšenico pod goro, pod to goro zeleno. Prišla je mačka iz mačnice, prišel je zajec iz zajčnice, prišla je lisica iz lisičnice, prišel je jelen iz jelenčnice, prišel je volk iz volčnice itd.« Motiv te pesmi pa je znan tudi v Perziji, Indiji in Afriki.

Druga razprava govori o »dečjih igrah«: 1.) štetje, n. pr. »eden beden, dva roglá«, »tri, štiri po sekiri«, »pet, šest gor na peč« itd. — ter 2.) »anguli banguli« z mnogobrojnimi varijantami iz Ljubljane, Dolenjske, Krobe, Komna, Kanala in Kastva, ki bi se pa dale še znatno pomnožiti. —

Dr. T. Maretič objavlja spis »Kum i Kornjača«, Jedna gobela u kao, a druga iz kala, Čovjek i zmija, Djavolak, Što je nebo, da je list artije«, ter prinaša tem pripovedkam izvore iz raznih zapisnikov in knjig.

V drugem delu nadaljuje Vladimir Arđalić opis narodnega življenja in običajev v Bukovici (tako se imenuje severni del Dalmacije, ki mejaši na hrvaško Liko in Krbavo). — Ivan Žic nadaljuje opis narodnega življenja Vrbnika (na otoku Krku) ter opisuje: rad, sprave in orodje. — V »Manjih prinosih« opisuje Josip Lovreć »Pozlatske veze« v svojih sobanah s 14 slikami v prilogu, ki predočujejo krasno vezivo slavonsko. Ivan Zovko je nabral bogato zbirko »Rodbinskih nazivov v Herceg-Bosni«. — Niko Balarin je pobeležil gatanje na Grudi (vedeževanje). — Naš stari folklorist Kašper Križnik je opisal »Smrt — Običaje« v Motniku (v Kranjski). —

V tretjem delu je bogat pregled časopisov, sestavljen od dra. Boranića.

Uzničke uspomene. Napisao Stjep. Radić. Sadržaj: 1.) Dva čuvara. 2.) Mali dobrovoljni uzničar. 3.) Tri neobična susreta. 4.) Spi, spi, zlato moje. 5. Narodnjak brez domovine. 6.) Česki tamničar. 7.) U Mitrovicu. — Ciena 1 K 80 h. Na trošak pisčev. Pisac si pridržuje sva prava. Iz tiskare braće M. Popovića u Novom Sadu. 1903. m. 8°. 146 str. —

Mladi pisatelj, ki ob vsaki priliki, kjer gre po njegovem mnenju za pravice naroda in ljudstva, nastopa brezobzirno in se bori za svoje ideale, si je nakopal že mnogokrat krajših in daljših kazni v ludnici in v ječi, tako da obeča izdati poleg pričujoče knjige še dve drugi knjigi v spomin na svoje življenje v ječah. Vrlo iskreno in zgovorno opisuje svoje življenje v ječah in meša pri tem, kakor se mi dozdeva, »wahrheit und dichtung«. V svoje pripovedovanje vmešava spretno misli o odnošajih narodnega in političnega življenja v Hrvatski, o razmerah v javnem in privatnem življenju, o vprašanju državnopravnem, o razporu srbskem in hrvaškem itd. V prvem spominu nam stavlja pred oči Slovenca, ki mu je bil čuvar v ludnici, kamor so ga bili poslali, ker je v gimnaziji povzročil nemir, in opisuje njegovo prijazno postopanje z njim. V drugi opisuje, kako se je njegov nečak, desetletni dečko, radovoljno dal z njim zapreti, da mu je čital knjige, ker je bil Radić sam slabih oči. V tretji črtici nam opisuje duhovnika, ki se je delal ludega, da mu ne bi trebalo iti v Lupoglavo (glavno kaznilnico na Hrvaškem). V četrti so opisane opasnosti, ki prete dekletom, ki pridejo zaradi kakega malenkostnega pregreška v dotiko s pokvarjenimi ženskami v ječah. V šesti spretno slika politično stališče južnoavstrijskih Srbov proti Hrvatom. V 6. opisuje prijaznega čuvarja, ko je sedel v Pragi v ječi zaradi glasnega nasprotstva proti naredbam političnega komisarja. Slednjič riše razmere v hrvaških kaznilnicah v Mitrovici in Lepoglavi.

Spisi tečejo gladko in so zanimivi za onega, ki se hoče seznaniti z razmerami pri naših sosedih. Ker živi pisatelj samo o delu svojega peresa, s katerim služi narodu, domovini in svobodi, je vreden, da ga podpirajo čitatelji, ki naj naročajo knjigo pri pisatelju samem v Zagrebu. Prilaz 15.

R. Perušek.

Barlč Janko, Zagrebački arcidjkonat do god. 1642. Preštampano iz »Katoličkoga lista«. U Zagrebu 1903. Tiskara C. Albrecht (Jos. Wittasek). 8°, 104. — To je nov plod izredno marljivega našega rojaka, nadbiskupskega arhivarja v Zagrebu. Gradivo je črpal iz starih popisov župnij — najstarejši popis je sestavil leta 1334. zagrebški kanonik Ivan, arcidjkon goriški; hrani se v kaptolskem arhivu — in iz kanoniških vizit, katerih najstarejša je iz l. 1622. Za splošnim uvodom o zagrebškem arcidjkonatu ter o stanju svečeništva in naroda v oni dobi razpravlja natančno o poedinah župnijah. Vsi poznavatelji in ljubitelji starejše naše zgodovine bodo g. Barletu za njegov trud hvaležni.

Dr. Fran Ilešič.

Petar Kočić. S Planine i ispod planine. I. Izdanje srp. akad. društva »Zore« u Beču. Sr. Karlovci. Srpska manastirska štamparija. 1902. Cena je knjizi 1 kruna. m. 8°. 67. str. —

Mladi pisatelj je pobudil pri svojih rojakih veliko zanimanje s svojimi originalnimi črticami iz bosenskih gor, kar je tem razumljivejše, ker so imeli Srbi dosti pripovedačev, ki so slikali mestno in kmetiško življenje v dolini; na gore se doslej ni še nihče popel. — Jezik je jezgrovito naroden. V prvi črtici »Jablan« opisuje radost kmetiškega fanta, čigar bak (bik) zmaga cesarskega bika v borbi. »Kod Markova točka« (kolesa) opisuje jade, ki tarejo seljake, odkar morajo v vojake in plačevati davke v gotovini. »Grob sladke duše« opisuje nasilno iztiranje seljaka z njegovega zemljišča, ker ga ne more sam obdelavati. »Zulum Simeona djaka« in »Istiniti zulum Simeona djaka« rišeta junaške zgode Simeona, ki pripoveduje sam pri kuhanju slivovice, kako je Majdance kot